

● Μια επετειακή «ξενάγηση» από το Αρχείο του Τότη Μανδαλιού

Οι κανταδόροι που δεν γνωρίσαμε

Του
Γιάννη
Κωστακόπουλου

Οι παλιότεροι ασφαλώς θα μας αποπάρουν. Και γνώρισαν και έζησαν ανεπανάληπτες στιγμές κοντά ή μέσα στα “μπουλούκια” των γνωστών Λεμεσιανών Κανταδόρων, ενώ οι περισσότεροι έχουν σαν απωθημένο τους την απίθανη αναβίωση εκείνων των ομάδων των ξεχωριστών τροβαδούρων. Οι νέοι ασφαλώς “κρατούν απόσταση” απ’ αυτή τη μουσική, καλλιτεχνική παράδοση της πόλης. Δεν είχαν και πολλές ευκαιρίες να κατατοπιστούν, ενώ παρεξηγημένα αφήθηκε να συνδεθεί το Καρναβάλι μόνο με τις καντάδες και τους κανταδόρους. Ο παλιός και γνωστός κανταδόρος Τότης Μανδαλιός, έστω και με την ευκαιρία του Καρναβαλιού, μας ξεναγεί μέσα από τα υλικά του μοναδικού Αρχείου του και με τις αναμνήσεις τους στον διαφορετικό κόσμο των κανταδόρων. Μας παίρνει χρόνια πολλά πίσω κι αν μπορούσε θα μας πήγαινε να γνωρίσουμε και τον πρώτο κανταδόρο της Λεμεσού. Τον εθνικό μας ποιητή Βασίλη Μιχαηλίδη, αν δεν το γνωρίζετε.

Οι κανταδόροι ήταν παντού

Η εξιστόρησή του κ. Τότη Μανδαλιού είναι εμπειριστατωμένη, αφού στηρίζεται σε ακριβή στοιχεία, αλλά κι εμπειρίες που ο ίδιος ο αφηγητής έμαθε κι έζησε σαν κανταδόρος. Η πιο πολύτιμη υπηρεσία που μπορεί να προσφέρει στη γνώση, όσον αφορά τη σύνδεση Λεμεσού και κανταδόρων, περιέχεται στο καλοδιατηρημένο αρχείο του για το θέμα, που είναι ενημερωμένο από τις

“Κινέζος, Ποτονίδης, Τσικουράς, Κασιάς (Κουρέας), Παναγίδης, Γιωργαλλέτος, Βφεσόπουλος”. Η φωτογραφία του 1947.

αρχές του αιώνα. Στη σημερινή μας παρουσίαση ο ίδιος αρχίζει να μας ξεναγεί μεταπολεμικά, στους χώρους όπου σύχναζαν οι κανταδόροι, στο ρεπερτόριό τους, στις συνθήκες κάτω από τις οποίες εμφανίζονταν, αλλά και της αποδοχής που τύχχαναν από τον κόσμο. “ Η παρουσία των κανταδόρων στη Λεμεσό επί κάπως οργανωμένης βάσεως άρχισε μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, περίπου το 1947. Οι κανταδόροι υπήρχαν από τα πιο παλιά χρόνια στην πόλη και γυρνούσαν στα στενά δρομάκια τα βράδια τραγουδώντας για να διώξουν το άγχος της καθημερινής ζωής, της 10ωρης εργασίας και της μιζέριας της δεκαετίας του 1900, που σχεδόν ήταν ο μονός τρόπος διασκέδασης. Οι ομάδες των κανταδόρων ξεκινούσαν από διάφορα μέρη της πόλης, αλλά πάντοτε κατέληγαν στην πλατεία “Κεσογλουδικιών”, σημερινή πλατεία Ηρώων. Εκεί στην πλατεία συναγωνίζονταν ποια ομάδα θα τραγουδήσει καλύτερα,

αφού προηγουμένως επέλεγαν την ταβέρνα της αρεσκείας τους. Ο γλεντζές κόσμος της τότε μικρής Λεμεσού γέμιζε τις ταβέρνες και τραγουδούσε μαζί τους τόσο μέσα στις ταβέρνες όσο και στα γύρω δρομάκια. Πολλοί καλοί τραγουδιστές δηλαδή οι “καλοφωνάρηδες” της εποχής γίνονταν μέλη των ομάδων αυτών. Μία ομάδα κανταδόρων της περιόδου 1938 - 1939 με γνωστούς κανταδόρους από το Συναχώρι και την Παμπούλα ανατολικά και βόρεια της σημερινής Β Αστικής Σχολής Λεμεσού, κατέληγε πάντοτε στην Πλατεία Κεσογλουδικιών. Μια άλλη ομάδα κανταδόρων ξεκινούσε από το παραλιακό κέντρο Ακταίο με κατόλη την ίδια πλατεία. Τραγουδούσαν συνήθως τα διάφορα τραγούδια της εποχής κι επέλεγαν τις πιο γνωστές κι ωραίες καντάδες, όπως “Αν παρήλθον οι χρόνοι εκείνοι”, “Υπό το σελινόφως”, “Ξύπνα αγάπη μου”, “Τι σουφταιίξα θεέ και στέκεις πάντα μπρος μου””.

Το σκοτάδι δεν έσκιαζε την καντάδα

“Υπήρχε και μία ομάδα κανταδόρων κατά τη διάρκεια του Β’ παγκόσμιου πολέμου του 1939-1945. Δεν είχε όνομα ούτε συγκεκριμένο χώρο για τις πρόβες αλλά τριγυρούσαν σαν νομάδες μέσα στο σκοτάδι (Black out) λόγω του πολέμου. Μετά τον Β παγκόσμιο πόλεμο οι διάφορες ομάδες ελάμβαναν μέρος και στις εκδηλώσεις του καρναβαλιού. Το τελευταίο Σάββατο των καρναβαλιστικών εκδηλώσεων οι ομάδες τραγουδούσαν σε ορισμένα κέντρα (τα λεγόμενα “πόστα”) για ν’ ακούσουν και να βραβεύσουν τα τραγούδια τους τα μέλη κριτικής επιτροπής. Το βραβείο συνήθως ήταν ένα μικρό χρηματικό ποσό. Κατά καιρούς, “πόστο” της κριτικής επιτροπής, υπήρξε το Δημαρχείο Λεμεσού, το Θέατρο Χατζηπαύλου (τώρα κατεδαφίστηκε) μια γωνιά στην οδό Αγίου Ανδρέου, το παλιό οίκημα του σωματείου ΑΡΗΣ στην οδό Αθηνών, μέρος στο Ζαχαροπλαστείο DELICE, και στο Ξενοδοχείο ΑΣΤΗΡ, έναντι του διοικητηρίου”.

Αυτόν τον καιρό, που με την ευκαιρία των Καρναβαλιών “σκάνε μύτη” οι ομάδες των κανταδόρων, δημιουργείται η εντύπωση στον κόσμο πως οι καντάδες είναι είδος και παράδοση συνδεδεμένα, ή ακόμη κι απερίσπαστη από την χαρούμενη φανταχτερή φιέστα. Οι παλιοί κανταδόροι, όπως ο Τότης Μανδαλιός, γνωρίζουν πως και τα καρναβάλια είχαν ένα μερτικό από τους ανεπανάληπτους τροβαδούρους της εποχής, αλλά όχι την αποκλειστικότητα. “Όλες οι ομάδες των κανταδόρων τραγουδούσαν στους δρόμους ολόκληρο τον χρόνο, χειμώνα, καλοκαίρι. Σχεδόν κάθε βράδυ τα τραγούδια των κανταδόρων αντηχούσαν σε πολλές γειτονιές και σταυροδρόμια. Ένα έθιμο της πόλης που στην ουσία έφυγε. Μένουν οι αναμνήσεις για τους παλιούς και οι φωτογραφίες ως απόδειξη στους νέους. Η περίοδος μεταξύ του 1968 και 1970 ήταν η τελευταία περίοδος εμφανίσεως των κανταδόρων τα βράδια στην πόλη, εκτός καρναβαλιών”.

Δεν είδε το «πιάνο-πιάνο»

Στο αρχείο του Τότη Μανδαλιού, εντοπίσαμε κι αντιγράφουμε και το σχετικό ανέκδοτο: “Μία ομάδα κανταδόρων της δεκαετίας του 1950 τραγουδούσε στους δρόμους κοντά στον Δημόσιο Κήπο. Λόγω της περασμένης ώρας τους σταμάτησε μία αστυνομική περίπολος ο αξιωματικός της οποίας ήταν γνωστός Τουρκοκύπριος. Θα τους κατηγορούσε για οχληρία. Γνωστός κανταδόρος της παρέας είπε στον Τούρκο αστυνομικό, “εμείς τραγουδούμε “πιάνο-πιάνο””, δηλαδή σιγά-σιγά, απαλά. Σε δεκαπέντε ημέρες τους παραδόθηκε κλήση για εμφάνιση στο Δικαστήριο με δύο κατηγορίες. Η μία για οχληρία, και η δεύτερη για ψευδή δήλωση. Όταν διαμαρτυρήθηκαν στον αστυνόμο, ποια ήταν η ψευδής δήλωση, ο Αστυνόμος είπε: Υπάρχει μαρτυρία από τον επικεφαλής αστυνομικό (τον Τούρκο αστυνομικό) ότι τραγουδούσατε πιάνο-πιάνο, αλλά αυτός πιάνο δεν είδε”.

Ποιος είπε ότι τους Κανταδόρους διεκδικούσε αποκλειστικά το Καρναβάλι; Η ομάδα των Κανταδόρων Φανάρ, έτοιμη να μεταβεί στο ΓΣΟ για τα Ανθεστήρια, το 1960.

Εκτός από σπουδαίος Κανταδόρος ο Τότης Μανδαλιός “φυλάει τη μοναδική παράδοση του είδους και των ανθρώπων του”, οργανώνοντας ένα σπουδαίο Αρχείο.